

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Анотація. Розглянуто сутність та особливості обліку валютних операцій у комерційних банках.

Аннотация. Рассмотрены сущность и особенности учета валютных операций в коммерческих банках.

Annotation. In the article essence and features of account of currency operations in commercial banks are considered.

Ключові слова: валютні операції, облік валютних операцій, комерційний банк.

У процесі значного розвитку вітчизняної банківської системи та її інтеграції у міжнародний простір виникає необхідність дослідження діяльності комерційних банків у сфері валютних операцій. Вони є найскладнішими та найризикованішими видами банківської діяльності, які можуть принести як великий прибуток, так і стати джерелом значних збитків. Саме цей факт зумовлює важливість валютних операцій у діяльності комерційних банків.

Дослідженням обліку валютних операцій займалися вітчизняні науковці, серед яких Васюренко О. В. [1], Коцовська Р. Р. [2], Стойко О. Я. [3] та ін.

Метою дослідження є аналіз особливостей обліку валютних операцій комерційного банку.

Завдання дослідження полягають у розгляді теоретичних аспектів проведення валютних операцій та запропонуванні заходів щодо вдосконалення обліку валютних операцій комерційного банку.

Об'єктом дослідження є діяльність комерційних банків України.

Предмет дослідження – технологія обліку валютних операцій банків та облікові процедури за ними.

Одним із напрямів банківського бізнесу є його діяльність на валютному ринку, яка представлена як операціями клієнтів, так і безпосередньо власними операціями банків. Але, крім цього, їм належить роль валютного контролю, яка зобов'язує їх здійснювати свою діяльність відповідно до вимог валютного законодавства. Через прагнення банківських установ потрапити у світовий фінансовий простір виникає необхідність у дослідженні діяльності комерційного банку у сфері валютних операцій.

Комерційний банк – юридична особа, що на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків [4].

Валютна операція – це вид банківської діяльності у сфері міжнародних валютних відносин, який направлений на отримання прибутку і охоплює різні види операцій з валютними коштами, що здійснюються на регіональному, національному та міжнародному фінансових ринках як за дорученням клієнтів, так і за кошти банків [5].

До валютних операцій банків можна віднести: неторговельні операції; валютні операції на міжнародних грошових ринках; операції з торгівлі іноземною валютою на Міжбанківському валютному ринку України; операції з монетарними металами на внутрішньому ринку; операції за міжнародними торговельними розрахунками; ведення валютних рахунків клієнтів та операції щодо залучення та розміщення валютних коштів на внутрішньому ринку, що здійснюються з резидентами та нерезидентами України [6, с. 220].

План рахунків бухгалтерського обліку банків України забезпечує мультивалютний облік операцій банків. Це означає, що виникнення активу або пасиву в іноземній валюті відобразиться на тих самих рахунках, що й гривневого активу чи пасиву. Комерційні банки можуть вести розрахунки в багатьох валютах іноземних держав. Але мультивалютність в обліку поширюється тільки на рахунки 1-го, 2-го, 3-го, 4-го та 9-го класів. Облік на рахунках 5-го, 6-го та 7-го класів ведеться тільки в національній валюті [1].

Аналітичний облік грошових коштів в іноземній валюті здійснюється у двох оцінках: в іноземній валюті за номінальною вартістю та в національній валюті України за офіційним курсом НБУ.

У синтетичному обліку операції з іноземною валютою відображаються лише в національній валюті України.

Унаслідок здійснення валютних операцій у комерційному банку постійно змінюється співвідношення залишків на рахунках в іноземній валюті, які формують активи та пасиви. Це співвідношення називають валютною позицією банку. Якщо сума всіх рахунків у конкретній валюті балансується, необхідно закрити валютну позицію. Різниця між залишками коштів у іноземній валюті, що формують активи та пасиви у відповідних валютах, забезпечує відкриту валютну позицію. Саме це зумовлює можливість отримати додаткові прибутки або зазнати додаткових збитків у разі зміни обмінних курсів валют [1].

Зв'язок між операціями в національній та іноземній валюті забезпечується використанням технічних рахунків. Їх облік ведеться на рахунку 3800 "Позиція банку щодо іноземної валюти та банківських металів" та рахунку 3801 "Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів".

Рахунки валютної позиції та її еквівалента відображають позицію банку у відповідній валюті та вартість валюти, перераховану в гривні. Рахунок 3800 відкривається за кодами валют у іноземній валюті та в гривнях, а рахунок 3801 – лише в гривнях, аналітичний облік ведеться за видами валют [1].

У разі здійснення обмінних операцій кінцевим результатом є проведення операцій за дебетом рахунку в одній

У бухгалтерському обліку валютних операцій банків для відображення операцій з купівлі-продажу іноземної валюти та банківських металів використовується технічний рахунок 9920 "Позабалансова позиція банку за іноземною валютою та банківськими металами".

Банківські операції відображають у бухгалтерському обліку незалежно від дати валютування, тобто за датою операції; якщо дата операції та дата валютування не збігаються, зобов'язання й активи банку в іноземній валюті мають бути відображені на позабалансових рахунках плану рахунків: групи 920 "Валюта та банківські метали, що куплені, але не отримані"; групи 921 "Валюта та банківські метали, що продані, але не відіслані" [1].

Дата фактичного розрахунку та дата валютування за операціями в іноземній валюті можуть не збігатися. Різниця в часі між датою розрахунку та датою валютування виникає під час передоплати або відстрочення платежу. Якщо дата розрахунку і дата валютування не збігаються, для обліку активів та зобов'язань банки використовують такі балансові рахунки: 2800 "Дебіторська заборгованість за операціями з купівлі-продажу іноземної валюти, банківських та дорогоцінних металів для клієнтів"; 2900 "Кредиторська заборгованість за операціями з купівлі-продажу іноземної валюти, банківських та дорогоцінних металів для клієнтів"; 3540 "Дебіторська заборгованість з придбання іноземної валюти та банківських металів за рахунок банку"; 3640 "Кредиторська заборгованість з придбання іноземної валюти та банківських металів за рахунок банку".

Валютні операції є одними з найбільш ризикових операцій комерційних банків, за їх допомогою банк може отримати як значний прибуток, так і понести збитки.

Задля зменшення втрат банків у результаті здійснення валютних операцій можливий перспективний метод зниження валютного ризику – надання позички в одній валюті з умовою її погашення в іншій з урахуванням форвардного курсу, зафіксованого в кредитному договорі. Такі заходи нададуть змогу банку застрахуватися від можливого падіння курсу валюти кредиту.

Також доцільно використовувати диверсифікацію коштів банку в іноземній валюті, що, у свою чергу, дозволить знизити валютний ризик при здійсненні операцій не з однією, а з декількома валютами, які не корелюються.

Найбільш поширений метод, який дозволяє знижувати можливі втрати за валютними операціями, – страхування валютного ризику, що передбачає передачу банком усього ризику страховій компанії.

Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати сутність валютних операцій комерційних банків в Україні та визначити особливості їх обліку. Для зменшення витрат від валютних операцій запропоновано надання позички в одній валюті з умовою її погашення в іншій, диверсифікація коштів банку в іноземній валюті та страхування валютного ризику, що, у свою чергу, дасть змогу банкам вчасно реагувати на зміну валютного курсу, щоб запобігти своєму банкрутству.

Проведене дослідження повністю не розкриває сутності валютних операцій комерційних банків, а тому потребує подальшого вивчення і вдосконалення, насамперед через упровадження в бухгалтерський облік банків рахунку курсових різниць.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Васюренко О. В. Банківські операції [Електронний ресурс] / Васюренко О. В. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/bankivska_sprava/bankivski_operatsiyi_-_vasyurenko_ob. 2. Коцовська Р. Р. Банківські операції [Електронний ресурс] / Р. Р. Коцовська – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/bankivska_sprava/bankivski_operatsiyi_-_kotsovska_pp. 3. Стойко О. Я. Банківські операції : навч. посібн. [Електронний ресурс] / О. Я. Стойко. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/bankivska_sprava/bankivski_operatsiyi_. 4. Про банки і банківську діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>. 6. Глебова Н. В. Облік в банках : навчальний посібник / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с.